

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

«ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ»

НАКАЗ

26.11.2010

м. Київ

№ 322

Про затвердження інструктивно-методичних матеріалів до складання експертних висновків та заповнення оцінних листів предметними експертними комісіями Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів

Відповідно до п.2.4 Положення про Всеукраїнський конкурс рукописів підручників для учнів 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01.11.2010 № 1042 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 16.11.2010 за № 1112/18407, наказу Міністерства освіти і науки України від 17.11.2010 № 1097 «Про проведення Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів» та рішення вченої ради Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (протокол № 13 від 24.11.2010)

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити інструктивно-методичні матеріали до складання експертних висновків та заповнення оцінних листів предметними експертними комісіями Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів (далі – Предметні експертні комісії) відповідно до додатку 1.

2. Затвердити оцінний лист Предметних експертних комісій відповідно до додатку 2.

3. Наказ розмістити на офіційних веб-сайтах Міністерства освіти і науки України (www.mon.gov.ua), Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (www.iitzo.gov.ua) та Інтернет-порталі «Єдине освітнє інформаційне вікно України» (www.osvita.com).

4. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Директор

О.А. Удод

**Інструктивно-методичні матеріали до складання експертних висновків
та заповнення оцінних листів предметними експертними комісіями
Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 11 класу
загальноосвітніх навчальних закладів**

Експертиза рукописів підручників для учнів 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою, російською та іншими мовами національних меншин здійснюється з метою конкурсного відбору якісного навчально-методичного забезпечення предметів інваріантної складової Типових навчальних планів для учнів 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською, російською та іншими мовами національних меншин (окрім перекладних).

Предметні експертні комісії Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів (далі – Предметні експертні комісії) здійснюють експертизу рукописів підручників відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 17.11.2010 № 1097 «Про проведення Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів», Положення про Всеукраїнський конкурс рукописів підручників для учнів 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів і несуть персональну відповідальність за об'єктивність та обґрунтованість зроблених висновків, повноту аналізу змістового наповнення рукописів з урахуванням вимог відповідних навчальних програм іншим нормативним вимогам Міністерства освіти і науки України та цих інструктивно-методичних матеріалів.

Підручник – основне навчальне видання із систематизованим викладом змісту навчального предмета, що відповідає офіційно затвердженій навчальній програмі. Він затверджується наказом Міністерства освіти і науки України з відповідним грифом. Присвоєння грифа означає, що підручник відповідає встановленим вимогам, зокрема, змісту навчальної програми, обсягу, належного

поліграфічного виконання, сучасним навчальним, науково-методичним, психологічним та іншим вимогам щодо підготовки такого виду навчальної літератури.

Підручник має бути виконаний з дотриманням Державних санітарних норм і правил "Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей", затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 18.01.2007 № 13, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 30.01.2007 за № 77/13344, та стандарту організації України 22.2-02477019-07:2007 «Поліграфія. Підручники і навчальні посібники для середніх загальноосвітніх навчальних закладів. Загальні технічні вимоги» (наказ Державного комітету телебачення та радіомовлення України від 27.06.2007 № 249).

Відповідно до класифікації видань для дітей, підручники для 11 класу належать до 4 групи – видання для старшого шкільного віку, підлітків (15-18 років) і в них повинні застосовуватися шрифти кеглем не менше 9, 10, 12 пунктів, кегль шрифту 8 пунктів дозволяється тільки для додаткового тексту обсягом не більше 2000 знаків на сторінці. Основний текст дозволено розміщувати на двох шпальтах тільки в такому шрифтовому оформленні:

- кегль шрифту не менше 9 пунктів;
- збільшення інтерліньяжу на 1-2 пункти;
- довжина рядка не менше 3,5 квадрата або 63 мм;
- відстань між шпальтами не менше 9 мм.

Для виокремленого тексту допускається застосовувати шрифти напівжирного та/або курсивного накреслення. Для додаткового та виокремленого тексту не дозволяється застосовувати кольорові фарби на кольоровому, сірому фоні та багатоколірних ілюстраціях.

У всьому обсязі видання для основного, додаткового та виокремленого тексту, крім заголовків, дозволяється застосовувати шрифти не більше чотирьох гарнітур або чотирьох накреслень однієї гарнітури. Для виокремленого тексту дозволяється використання двох кольорових фарб. Для текстівок рекомендується використовувати шрифти кеглем не менше 8 пунктів і розміщувати їх від краю ілюстрації на відстані не менше 4 мм.

Загальна вага підручників із розрахунку на один навчальний день не повинна перевищувати для учнів 11 класу 3,5 - 4,5 кг. Вага кожного підручника не повинна перевищувати для XI класу - 600 г.

Згідно з ГОСТами максимальна кількість сторінок підручника для поширених форматів має бути такою:

Класи	Вага, г	Формат	70 г/м	80 г/м
9-10	500	70*100/16	304	256
		60*90/16	352	336
		60*84/16	400	368

		84*108/32	432	484
11	600	70*100/16	368	352
		60*90/16	468	416
		60*84/16	496	464
		84*108/32	496	448

Збільшення ваги кожного підручника можливе, але не більше ніж на 20 %: тобто вага окремого підручника для учнів IX-X класів – не більше 600 г, для учнів 11 класу - не більше 720 г.

Обсяг навчальної книги визначається в авторських аркушах. Авторським аркушем називається одиниця обсягу літературного твору, що дорівнює 40 тис. друкованих знаків. Друкованими знаками вважаються всі видимі друковані знаки (літери, розділові знаки, цифри тощо) та кожен пробіл між словами.

У практичній роботі на попередньому етапі автор може брати за один авторський аркуш 22 сторінки комп'ютерного тексту, надрукованого через 1,5 інтервалу шрифтом Times New Roman № 14 на стандартному аркуші формату А4.

У старшій школі опанування змісту навчальних предметів передбачається на трьох рівнях:

1. Рівень стандарту — обов'язковий *мінімум* змісту навчальних предметів, який не передбачає подальшого їх вивчення (наприклад, математика у філологічному профілі; історія у фізико - математичному).

2. Академічний рівень — обсяг змісту *достатній* для подальшого вивчення предметів у вищих навчальних закладах — визначається для навчальних предметів, які є не профільними, але є базовими або близькими до профільних (наприклад, загальноосвітні курси біології, хімії у фізико-технічному профілі або загальноосвітній курс фізики у хіміко-біологічному профілі).

Зміст навчання на першому і другому рівнях визначається навчальними програмами.

3. Рівень профільної підготовки – зміст навчальних предметів поглиблений, передбачає орієнтацію на майбутню професію.

Профільні предмети вивчаються поглиблено і передбачають більш повне опанування понять, законів, теорій; використання інноваційних технологій навчання; організації дослідницької, проектної діяльності.

Змістове наповнення інтегрованих підручників повинне розкривати зміст навчального матеріалу, передбаченого відповідними навчальними програмами.

При оцінюванні якості кожного рукопису підручника необхідно орієнтуватися на зазначені в доданому до цих інструктивно-методичних матеріалів оцінному листі параметрів, які в узагальненому вигляді відображають найсуттєвіші вимоги до підручника, що мають бути реалізовані в ньому.

Повнота реалізації кожного параметру оцінюється цілими значеннями балів від 1 до максимально можливого (див. оцінний лист) у залежності від того, наскільки повно реалізовано даний параметр у змісті навчального матеріалу підручника.

Кожен член відповідної Предметної експертної комісії здійснює експертизу кожного рукопису підручника з кожного рівня його змісту, заповнює оцінний лист та передає його голові Предметної експертної комісії для узагальнення.

За результатами експертиз кожного рукопису та кожного рівня його змісту Предметні експертні комісії готують узагальнений експертний висновок, де кожна оцінка має бути прокоментована й аргументована. Крім зазначеного, Предметні експертні комісії можуть відзначити й інші позитивні або негативні особливості рукопису, які, на їх думку, істотно впливають на якість рукопису. Експертний висновок на кожен рукопис має закінчуватися загальною оцінкою відповідного рукопису із зазначенням його переваг або недоліків у порівнянні з іншими рукописами цього ж предмета та рівнями його змісту, а також висновків щодо доцільності його використання в загальноосвітніх навчальних закладах.

При заповненні оцінного листа числовий показник щодо кожного балу за зазначеними в оцінному листі параметрами визначається як середнє арифметичне балів, виставлених кожним членом Предметної експертної комісії.

При встановленні рейтингу рукописів необхідно врахувати, що вищий ранг (1) привласнюється рукопису підручника, який має найбільший числовий показник у рядку «Всього балів».

У випадку, якщо рукописи підручників мають однаковий найбільший числовий показник у рядку «Всього балів», то вищий ранг присвоюється рукопису, який за результатами таємного голосування набрав більшу кількість голосів присутніх членів Предметної експертної комісії.

Результати експертизи Предметної експертної комісії (експертні висновки, оцінні листи, протокол) засвідчуються підписами голови, секретаря та всіх її членів, присутніх на засіданні, із зазначенням дати заповнення та передаються до Інституту інноваційних технологій і змісту освіти.

Аналізуючи й оцінюючи рукопис за зазначеними в оцінному листі параметрами, необхідно враховувати наступне:

1. Відповідність змісту рукопису підручника навчальній програмі з відповідного навчального предмета та рівня (інтегрованих рівнів) його змісту.

Така відповідність передбачає повну і вичерпну реалізацію в підручнику змістового наповнення, визначеного навчальною програмою, орієнтацію на базові компоненти змісту освіти навчального предмета, а також реальні можливості підручника у забезпеченні зафіксованих у навчальній програмі вимог до рівня навчальних досягнень учнів. При цьому потрібно зважати на те, що автор може вносити корективи у задане програмою структурування змісту навчального матеріалу і послідовності його вивчення, якщо це зумовлено методичною концепцією, реалізованою в підручнику. У такому випадку в експертному висновку дається оцінка продуктивності обраної концепції.

2. Чіткість структурування навчального матеріалу у змісті рукопису.

Аналізу підлягає логічна послідовність викладу навчального матеріалу, забезпечення педагогічно доцільної наступності такого викладу, реалізація внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків.

Необхідно звернути увагу на раціональність структури рукопису саме як підручника, виокремлення в ньому основного і додаткових навчальних текстів (доцільність розміщення додаткових текстів, їх співвідношення), позатекстових компонентів, апарату організації засвоєння навчального матеріалу, довідкових матеріалів, дидактично виправдане структурування змістового наповнення, розподіл його змісту за пунктами, параграфами, розділами тощо.

3. Наукова коректність змісту, повнота розкриття основних положень, використання сучасної загальноприйнятої наукової термінології.

Оцінюючи рукопис, необхідно звернути увагу на відповідність пропонованої у підручнику інформації, встановленим у сучасній науці положенням, достовірності усіх наведених фактів, повноту розкриття сутності

різноманітних об'єктів вивчення, розгляд явищ у їх взаємозв'язках і розвитку. Формування науково коректних понять і уявлень вимагає точного вираження в означеннях і термінах, які прийнято в науці.

У змісті підручника має бути відображена система знань та їх цілісність. У зв'язку з цим необхідно з'ясувати, чи використано авторами можливості підручника для ознайомлення учнів з методами наукового пізнання, еволюцією понять та ідей, боротьбою вчених за утвердження наукової істини.

4. Практична спрямованість навчального матеріалу, зв'язок його з життям.

Експерти мають звернути увагу на практичне спрямування змісту підручника, на формування в учнів здатності використовувати здобуті знання в навчальних і життєвих ситуаціях для вирішення різноманітних практичних проблем. Необхідно здійснити оцінювання відповідних науково-методичних прийомів оволодіння навчальним матеріалом.

5. Можливості підручника для забезпечення диференційованого підходу до навчання.

Підручник має містити достатній навчальний матеріал для здійснення диференційованого навчання, ефективної організації навчальної діяльності учнів з різними здібностями і навчальними можливостями. З огляду на це необхідно з'ясувати, як ідеї диференціації реалізовані в тексті, а також у системі тестів, завдань, запитань, вправ, задач тощо.

6. Відповідність змістового наповнення рукопису віковим особливостям учнів.

Змістове наповнення підручника має бути таким, щоб учень міг успішно самостійно користуватися ним.

Оцінюючи підручник за цим критерієм, необхідно враховувати, що учень цього віку може одноразово сприйняти в середньому 8-12 нових термінів і понять, засвоїти не більше 15-20 суджень або інформаційно-сміслових елементів тексту.

Варто звернути увагу на вичерпність пояснень, наявність достатньої кількості прикладів, ілюстрацій, ескізів, фото, репродукцій, схем, графіків тощо.

7. Мова викладу навчального матеріалу в рукописі.

Мова підручника має бути зрозумілою для учнів, відповідати нормам літературної мови. Це досягається чіткістю формулювання висновків, правил і визначень, побудови текстів, очевидністю логічних зв'язків між їх частинами, належною довжиною речень, доступністю їх лексичного наповнення, не зловживанням складними синтаксичними конструкціями, що містять велику кількість слів.

Тексти підручника мають поєднувати ознаки наукового і науково-популярного стилів, містити інформаційний та емоційно-ціннісний компоненти змісту. Бажана діалогічність текстів підручника, побудова їх у формі бесіди з учнем; наявність звертань до читача у формі риторичних запитань, що сприяє залученню школярів до активної роботи з навчальним матеріалом і спонукає до власних суджень, висновків, міркувань тощо.

8. Реалізація у змісті рукопису підручника виховних можливостей навчального предмета.

Оцінюється повнота і коректність використання авторами можливостей навчального змісту для позитивного впливу на формування почуття патріотизму, національної самосвідомості, гуманістичних цінностей, життєвих пріоритетів, інших моральних якостей особистості.

9. Українознавче наповнення змісту рукопису підручника.

Оцінюючи рукопис за цим параметром, обов'язково потрібно звернути увагу на наявність у підручнику інформації про видатних українців або вихідців з України, які зробили вагомий внесок у розвиток певної галузі науки чи культури.

10. Мотивація навчальної діяльності учнів, розвиток інтересу до навчального предмета засобами, запропонованими в рукописі.

Спрямованість навчального матеріалу на розвиток творчих здібностей, навичок самоосвіти, інтересу учнів до предмету.

До таких засобів належать, зокрема, ознайомлення учнів на доступному рівні із сферами практичного застосування отриманих знань; подання цікавої інформації, пов'язаної з навчальним матеріалом; використання завдань проблемно-пошукового характеру та ін.

11. Дидактична доцільність системи завдань, поданих у рукописі.

Вміщені в рукописі підручника завдання (запитання, вправи, задачі, фото, репродукції, схеми, графіки тощо) оцінюються з позицій забезпечення ними передбачених навчальною програмою освітніх результатів; можливостей для здійснення диференційованого навчання; раціонального поєднання завдань репродуктивного і творчого характеру; їх внеску у розвиток уміння вчитися; утворення ними дидактично доцільної системи. Береться до уваги наявність завдань на актуалізацію навчальних досягнень, систематизацію вивченого, виявлення результатів навчання, вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки.

12. Можливості рукопису підручника для здійснення учнями самостійної навчальної діяльності.

Передбачається, що такі можливості забезпечуються передусім доступністю змістового наповнення підручника, а також наявністю в ньому прийомів для здійснення ефективної самостійної роботи. Сюди відносяться поради учням щодо того, як працювати з підручником; користуватися рубриками, які допомагають орієнтуватися у змісті і задають послідовність і види навчальної діяльності; як читати алгоритмічні приписи щодо виконання певних операцій, дій, пам'яток, інструкцій. Наявність достатньої кількості зразків виконання завдань різних типів; завдань для самоконтролю рівня досягнутих навчальних результатів; термінологічного словника, предметного покажчика, узагальнюючих таблиці, зведення формул тощо.

13. Логіка розміщення та використання ілюстративного матеріалу як самостійного або додаткового джерела інформації.

Оцінюються використані в підручнику види ілюстрацій з позицій повноти реалізації ними своїх дидактичних функцій, їхньої відповідності змісту, коректності відносно віку учнів.

одаток 2

аказ ІІТЗО 26.11.2010 № 322

№	Параметри оцінювання	МКБ	Шифри рукописів підручників
---	----------------------	-----	--------------------------------

ОЦІННИЙ ЛИСТ

3

(назва навчального предмета, рівень (інтегровані рівні) вивчення змісту)

Предметної експертної комісії з

(назва навчального предмета)

Рейтинг рукопису підручника																				
------------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ПІБ

Голова Предметної експертної комісії з _____

Члени комісії

Секретар

” ” _____ 20__ г.